



ЕЛЬДОРАДО



Д о р о г и й Ч И Т А Ч У !

Прошу ласкаво вислати на мою адресу (можна готівкою в коверті) о д н о г о доляра або якнайшвидше повернути книгу. Замовляйте й інші цінні видання.

Бажаючи Вам усього найкращого,
З дружнім привітанням
Іван МАНИЛО.

Адреса:

Mr. I. Manylo, 4635 N. 12 St.,
Philadelphia, 40 Pa., USA.

Нехай усміхнеться серце на чужині,
Хоч раз усміхнеться...
Тарас ШЕВЧЕНКО



UKRAINIAN FABLE and SATIRE

Тираж 1300 примірників

Printed by A. Orel, 728 State St., Perth Amboy, N.J.

Друкував А. Орел, 728 Стейтст., Перт Амбой, Н.Дж.

ЕЛЬДОРАДО

ВИБРАНІ ТВОРИ

Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ
Петро АРТЕМОВСЬКИЙ-ГУЛАК
Левко БОРОВИКОВСЬКИЙ
Євген ГРЕБІНКА
Леонід ГЛІБІВ
Іван ФРАНКО
Борис ГРІНЧЕНКО
Володимир САМІЙЛЕНКО
Сергій ПИЛИПЕНКО
Іван МАНИЛО

diasporiana.org.ua

НЬЮ-ІОРК

1956

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

ЗЕМЛЯКАМ

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі її, ледачі,
Ведете до смерти.
Не хваліться, що живе ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала лукава.
Ваші предки торгували
Людськими правами,
Їх продавши, породили
Вас на світ рабами.
Не пишайтеся ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви раби, хоча й пани ви
Над своїм народом.
Україна вам не мати,
Вам є інша пані,
Зрадних прадідів нікчемних
Правнуки погані.
Тільки той достойний щастя
Хто боровсь за нього:
Ви ж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.
Як живі покинуть мертвих,
Щоб з живими стати,
„Ще не вмерла Україна“
Будемо співати;
Як живі покинуть мертвих, —
Прийде та година,
Що ділами, не словами
Встане Україна!

Борис ГРІНЧЕНКО

Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

„ЕНЕІДА“
(Еней у пеклі)

Тепер Еней убрався в пекло,
Пришов зовсім на інший світ,
Там все поблідло і поблекло.
Нема ні місяця, ні зізд...
Там тільки тумани великі,
Там чутно жалібнії крики,
Там мука грішним не мала.
Еней з Сивиллою гляділи,
Якії муки там терпіли,
Якая кара всім була...

Смола там в пеклі клекотіла
І грілася все в казанах,
Живиця, сірка, нефть кипіла, —
Палав огонь — великий страх!
В смолі цій грішники сиділи
І на огні пеклись, горіли,
Хто як завіщо заслужив...
Пером не можна написати,
Не можна і в казках сказати,
Яких було багацько див!

Панів за те там мордували
І жарили з усіх боків,
Що людям пільги не давали
І ставили їх за скотів;
За те вони дрова возили,
В болотах очерет косили,
Носили в пекло на підпал.
Чорти за ними приглядали,
Залізним пруттям підганяли,
Коли який з них приставав.

Огненным пруттям оддирали
Кругом і спину і живіт,
Себе що сами убивали,
Яким немил наш білий світ,
Гарячим дьогтем заливали,
Ножами під боки штрикали,
Щоб не хапались умирать.
Робили різні їм муки,
Товкли у мужчирях їм руки,
Не важились щоб убивать.

Багатим та скупим зливали
Розтоплене срібло у рот,
А брехунів там заставляли
Лизать гарячих сковород;
Які ж ізроду не женились,
Та по чужих кутках живились,
Такі повішені на крюк,
Зачеплені за тее тіло,
На світі що грішило сміло,
І не боялося цих мук.

Всім старшинам тут без розбору,
Панам, підпанкам і слугам
Давали в пеклі добру хльору,
Всім по заслuzі, як котам.
Тут всякїї були цехмістри
І ратмани, і бургомістри,
Підсудки, судді, писарі,
Які по правді не судили
Та тільки грошики лунили
І одбирали хабарі.

І всі розумні філософи,
Що в світі вчились мудрувать;
Ченці, попи і крутопопи,
Мирян щоб знали научать;
Щоб не ганялись за гривнями,

Щоб не возились з поладями
Та знали церкву щоб одну;
Ксьондзи до баб щоб не іржали,
А мудрі звід щоб не знімали —
Були в огні на самім дну.

Жінок своїх що не держали
В руках, а волю їм дали,
По весіллю їх одпускали,
Щоб часто в випадках були
І до півночі там гуляли,
І в гречку деколи скакали —
Такі сиділи всі в шапках
І з превеликими рогами,
З зажуреними всі очами,
В кип'ячій сірці в казанах.

Батьки, які синів не вчили,
А гладили по головах,
І тільки знай, що їх хвалили —
Кипіли в нафті, в казанах;
Що через них синки в ледащо
Пустилися, пішли в нікащо,
А потім чубили батьків
І всею силою бажали,
Батьки щоб швидше умирили,
Щоб їм прийнятись до замків.

І ті були там лигоминці,
Піддурювали що дівок,
Що в вікна дерлись по драбинці
Під темний тихий вечерок;
Що будуть сватать їх, брехали,
Підманювали, улещали,
Поки добрались до кінця,
Поки дівки од перекосу
До самого товстіли носу,
Що сором потім до вінця.

Були тут купчики моторні,

Що їздили по ярмарках
І на аршинець на підборний
Поганий продавали крам.
Тут всякії були пронози,
Перекупки і шмаровози,
Жиди, міняйли, шинкарі;
І ті, що фіги-миги возять,
Що в баклагах гарячий носять,
Там всі пеклися крамарі.

Паливоди і волоцюги,
Всі зводники і всі плути,
Ярижники і всі п'янюги,
Обманщики і всі моти,
Всі ворожбити, чародії,
Всі гайдамаки, всі злодії,
Шевці, кравці і ковалі;
Цехи: різницький, консвальський,
Кушнірський, ткацький, шаповальський —
Кипіли в пеклі всі в смолі.

Там всі невірні й християни,
Були пани і мужики,
Була тут шляхта і міщани,
І молоді, і старики;
Були видющі і сліпі,
Прямі були і кривоногі,
Були видющі і сліпі,
Були і штатські, і воєнні,
Були і панські, і казенні,
Були миряни і попи.

Гай-гай... та ніде правди діти,
Брехня ж наробить лиха більш:
Сиділи там скучні піїти,
Писарчуки поганих вірш,
Великії терпіли муки:
Їм зв'язані були і руки,

Мов у татар терпіли плін.
От-так і наш брат попадеться,
Що пише, не остережеться...
Який же втерпить його хрін?

Якусь особу мацапуру
Там шкварили на шашлику,
Гарячу мідь лили за шкуру
І розпинали на бику:
Натуру мав він дуже бридку,
Кривив душею для прибитку,
Чужее оддавав в печать;
Без сорому, без Бога бувши
І восьму заповідь забувши,
Чужим пустився промишлять.

Еней як звідсіль відступився
І далі трохи одійшов,
То ще на друге нахопився,
Жіночі муки тут найшов.
В другім зо всіх цих каравані
Піджарювали, як у бані,
Що аж кричали на чім світ;
Оці то галас ісправляли,
Гарчали, вили і пищали,
Після куті мов на живіт!..

Дівки, баби і молодиці
Кляли себе і весь свій рід,
Кляли всі жарти, вечерниці,
Кляли життя і білий світ...
За те їм так там завдавали,
Що через міру мудрували
І верховодили над всім;
Хоч чоловік і не онее,
Та коли жінці, бачиш, тее,
Так треба угодити їй.

Були там чесні пустомолки,

Що знали весь святий закон,
Молилися без остановки
І били сот по п'ять поклон,
Як в церкві між людьми стояли
І головами все хитали;
Якже були на самоті,
То молитовники ховали,
Казились, бігали, скакали
І гірше дещо в темноті.

Були і ті там панянки,
Що наряжались на показ;
Мандрьохи, хльборки і доптянки,
Що продають себе на час.
Ці в сірці, у смолі кипіли,
За те, що дуже ласо їли
І що не страшив їх і піст,
Що все прикушували губи
І шкірили біленькі зуби,
І дуже волочили хвіст.

Пеклись тут гарні молодиці,
Аж жаль було на них глядіть —
Чорняві, повні, милолиці;
І ці тут мусіли кипіть.
Що заміж за старих ходили
І мишаком їх поморили,
Щоб потім гарно погулять
І з парубками поводитись,
На світі весело нажитись
І не голодними вмирагь.

Якісь мучились там птахи
З куделями на головах.
Це чесні, не потіпахи
Були тендітні при людях;
А без людей — не можна знати,
Себе чим мали забавляти,
Про те лиш знали до дверей,

Ім тяжко в пеклі докоряли,
Смоли на щоки наліпляли,
Щоб не дурили так людей.

Бо щоки терли манією,
А блейвасом і ніс і лоб,
Щоб краскою, хоч не своєю ,
Причарувать собі кого б;
Із ріпи підставляли зуби,
Ялозили все смальцем губи,
Щоб підвести на гріх людей:
Пиндючили якіїсь бочки,
Мостили в пазусі платочки,
У котрих не було грудей.

За цими поряду шкварчали
В розпалених сковородах
Старі баби, що все бурчали,
Базікали о всіх ділах;
Все, знай, старовину хвалили,
А молодих товкли та били,
Не думали, які були,
Іще як сами дівували
Та з хлопцями як гарцювали,
Та й по дитинці привели.

Відьом же тут колесували
І всіх шептух і ворожок;
Там жили з них чорти мотали
І без ветушки на клубок:
На припічках щоб не орали,
У комини щоб не літали,
Не їздили б на упирях;
І щоб дощу не продавали,
Вночі людей щоб не лякали,
Не ворожили б на бобах.

А зводницям таке робили,
Що цур йому вже і казать,
На гріх дівок не підводили

І цим учились промишлять;
Жінок од чоловіків крали
І волоцюгам помагали
Рогами людський лоб квітчать;
Щоб не своїм не торгували,
Того б на одкуп не давали,
Що треба про запас держать.

Еней там бачив щось немало
Кип'ячих мучениць в смолі...
Як з кабанів, топилось сало
Так шкварилися ці в огні:
Були і світські, і черниці,
Були дівки і молодиці,
Були і пані й панночки;
Були в свитках, були в охвотах,
Були в дулетах і в капотах, —
Були всі грішні жіночки.

Та це були все осужденні,
Які померли не тепер;
Без суду ж не палив пекельний
Огонь, недавно хто помер.
Ці всі були в другім загоні,
Якби лошата або коні, —
Не знали, попадуть куди.
Еней, на перших подивившись,
І о біді їх пожурившись,
Пішов другими ворітьми.

Петро ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ

ПАН та СОБАКА

На землю злізла ніч... ніде ані шиширхне,
Хіба то декуди крізь сон щонебудь пирхне.

Хоч в око стріль тобі — так темно на дворі:
Уклався місяць спать, нема ані зорі,
І ледви крадькома яка маленька зірка
З-за хмари вигляне, неначе миш з засіка.
І небо, і земля — усе одпочива,
Все ніч під темною запаскою хова.
Один Рябко, один, як палець, не дримає:
Худобу панську, мов брат рідний, доглядає,
Бо дарма їсти хліб Рябко наш не любив:
Їв за п'ятьох, але те їв, що заробив.
Рябко на панському дворі не спить всю нічку.
Коли б тобі на сміх було де видно свічку,
Або в селі де на опічку
Маячів каганець!
Всі сплять, хрлуть,
А деякі сопуть.
Уже і пан-отець,

Прилізши із хрестин, до утрени попхався..
А наш Рябко, кажу, все спати не вкладався:
Знай, неборак ганя то в цей, то в той куток;
То зазирне в курник, то — дейко до свинок, —
Спита: чи всі таки живенькі поросятка,
Гиндики та качки, курчата й гусенятка?
Та звідтіль навпростець
Махає до овець,

До клуні, до стіжків, до стайні, до обори;
То знов назад чимдужч, — щоб часом москалі
(А їх було тоді до хріну на селі),
Щоб москалі, мовляв, не вбрались до комори.
Не спить Рябко та все так гавка, скавучить,
Що, сучий син, коли аж в ухах не лящить!
Все дума: як би то піддобритись до пана?
Не зна ж, що не мине Рябка обрадованна!
Як гав, так гав, поки свінуло надворі;
Тоді Рябко простягсь, захріп в своїй норі.
Чому ж Рябку не спать? Чи знав він,
що з ним буде?
Заснув він смачно так, як сплять всі добрі люди,
Що щиро стережуть добра своїх панів.

Як ось — трус, галас, крик!.. ввесь двір загомонів:
„Цу-цу, Рябко! на-на! сюди Рябка кликніть!“ —
„Ось-ось я, батечки!.. чого ви там, скажіть!“ —
Стриба Рябко, вертить хвостом,
Неначе помелом,
І знай, дурненький, скалить зуби
Та лиже губи.

— Уже ж, бач, дума він, не дурно це в дворі
Од самої тобі зорі
Всі панькаються коло мене:
Мабуть, сам пан звелів оддать Рябку печене
І що зосталося варене,
За те, що, бач, Рябко всю божу ніч не спав
Та гавкав на ввесь рот, злодій одганяв.
„Цу-цу, Рябко!“ — ще раз сказав один псяюха...
Та й хап Рябка за вуха!
„Кладіть Рябка!“ — гукнув... Аж ось і пан прибіг.
„Лупіть Рябка! — сказав, — чухрайте, ось батіг!
— За що? — спитав Рябко, а Пан кричить:
„Чухрайте!“

— Ой, йой, йой, йой! — а Пан їм:
„Не вважайте!“
— Не буду, батечку! За що ж це честь така? —
„Не слухай! — пан кричить, — лупіть, деріть
Рябка!“

Деруть Рябка, мов пір'я;
На галас збіглась двірня:
„Що? як? за що? про що? — Не знає ні один.
— „Пустіть! — кричить Рябко, — не будь я
песький син,
Коли вже вдержу більш!“ —
Рябко наш хоч не бреше,
Так що ж? Явтух Рябка все, знай, по жижках
чеше.
„Пустіть, мерщій пустіть!“ — Пан на ввесь рот
гукнув
Та й з хати сам умкнув.

„Пустіть! — гукнули всі, — Рябко вже
вдовольнився!“

— „Чим, люди добрі, так оце я провинився?
За що ж глузуйте? — сказав наш неборак, —
За що ж знущаетесь з мене так?
За що, за що?“ — сказав та й попустив потьоки,
Потьоки сліз гірких, узявшись за боки.
„За те, — сказав один Рябкові з наймитів:
Щоб не колошкав ти вночі своїх панів;
За те... але ж що тут?.. ходім, Рябко, лиш з хати:
Не дуже, бачу, рот тут можна роззявляти.
Ходім, Рябку, на двір!“
Пішли.

— „Це не пусте, —
Сказав Явтух Рябкові, — оце тебе за те
По жижках, бра' Рябко, так гарно пошмагали,
Що пан із панею сю цілу ніч не спали.“
— „Чи винен я цьому? чи ти, Явтух, здурів?“ —
— „Гай-гай! сказав Явтух, — Рябко, ти знавіснів!
Ти винен, бра' Рябко, що ніччю розбрехався:
Ти ж знав, що вчора наш у карти пан програвся!

Ти ж знав,
Що хто програв,

Той чорта (не тепер на споминки) здрімає,
Той батька рідного, розсердившись, програє!
Ти ж знав, кажу, Рябко, що пан не буде спать?
До чого ж гавкав ти? На що ж було гарчать?
Нехай би гавкав сам, а ти б уклавсь тихенько,
Забравшись в ожеред, та й спав би там гарнецько.
Тепер ти бачиш сам, що мокрим він рядном
Напавсь на тебе й знай верзе притьмом,
Що грошей вчора він процвиндрив щось
не трохи;

Що паню через те всю ніч кусали блохи;
Що буцім вчора він грать в карти б не сїдав,
Коли б у сю ніч був хоч трохи закуняв;
Що буцім ти, Рябко, так гавкав, як собака;

Що будім по тобі походить ще й ломака;
Що, бачся, ти йому остив, надосолив.
І, бачся, він тебе за те й прохворостив.
А бач, Рябко, а бач! не гавкай, не ганяйсь;
Ляж, хирний, та й мовчи, із паном не рівняйсь!..
Чого брехать? нехай наш пан здоровий буде —
Він сам і без собак цю панщину одбуде.“
Послухав наш Рябко поради Явтуха:
— Нехай тяжка йому година та лиха, —
Сказав, — щоб за мое, як кажуть, жито

Та ще мене і бито!
Коли мое не в лад,
То я з своїм назад.

Чи баба з воза — що ж? велика дуже вада?
Кобилі легший віз — цьому кобила й рада! —
Отак сердега наш Рябко поміркувавсь,
Та й спать на цілий день й на цілу ніч попхавсь.
Заснув Рябко, захріп, аж ожеред трясеться;
Рябку й не сниться й не верзеться,
Що вже москалики в коморі й на дворі
Скрізь нишпорять, мов тут вони господарі,
Що вовк ягнят, а тхір курчаток убирає.
Аж тут і на дворі туж-туж уже світає.
— „Цу-цу, Рябко! — тут всі, повибігавши з хат,
— Цу-цу, Рябко! на-на!“ — гукнули, як на гвалт.
А наш Рябко тобі і усом не моргає;
Хоч чує, та мов спить і мов не дочуває.
— Тепер то, — дума він, — мій пан всю нічку спав.
Бо не будив його Рябко і не брехав;
Тепер то він мені свою покаже дяку,
Тепер уже не втре мені, як вчора, маку.
Нехай цуцукають, мене цим не зведуть,
Поки самі сюди обід не принесуть.
Та ще й тоді, не бійсь, поскачуть коло мене,
Поки візьму я в рот хоч страву, хоч печене! —
„Цу-цу!“ сказав іще Рябкові тут Явтух, —
„Ходім, Рябко!“

„Цу-цу!“ задихавшись, мов з нього перло дух:

—Еге, ходім! не дуже квапся!

Сам принеси сюди! — „Іди ж хутчій, не бався!“

— Ба, не піду, Явтух!

— „Іди, бо кличе пан!“

Сказав та й зашморгнув на шиї він аркан.

„Чешіть Рябка!“ — гукнув... аж тут їх
щось з десяток.

Вліпили з сотеньку київ Рябку в завдаток.

— „Лупіть Рябка!“ — кричить тут пан, як
навісний,

Рябло ж наш тільки вже що теплий та живий.

Разів із шість Рябка водою одливали,

І стільки раз його, одливши, знов шмагали,

А потім перестали.

Рябло спитать хотів, але Рябків язик

Був в роті спутаний, неначе пучком з лик,

І герготав щось, як на сідалі гиндик.

— „Постій! — сказав Явтух Рябкові, — не
турбуйся,

Я правду всю скажу: ото, Рябло, шануйся,

Добра своїх панів, як ока, стережи,

Зарання спать не квапсь, в солому не біжи,

Злодіїв обганяй та гавкай на звірюку.

Не гавкав ти, Рябло, — за те ж ми, бач, в науку,

Із ласки, з милости панів

Вліпили сотеньок із н'ять тобі київ.“

— Чорт би убив твого, Явтух, з панами батька
І дядину, і дядька

За ласку їх! — сказав Рябло тут надріз. —

Нехай їм служить більш рябий в болоті біс!

Той дурень, хто дурним панам іде служити,

А більший дурень — хто їм дума догодити!

Годив Рябло їм, мов болячці й чиряку,

А що ж за те Рябку? —

Спороли батогами,

А за вислугу — палюгами.

Чи гавкає Рябло, чи мовчки ніччю спить,

РИБКА

В ставочку Пліточка дрібненька
Знечев'я зуздрила на вудці Червяка,
Й така була раденька!
І думка то була така,
Щоб підвечіркувать смачненько.
Ну, дейко, до нього швиденько! —
То збоку ускубне,
То спереду поцупить,
То хвостика лизне,
То знову вп'ять підступить,
То вирине, впірне,
То сіпне, то смикне,
Вовтузиться, ялозиться і пріє, —
Та ба! Те ротеня таке вузеньке, бач,
Що нічого не вдіє!
Хоч сядь та й плач!
„Ой, горенько мені на світоньку,“ — мовляє, —
За що мене так доля зневажає?
Тим пельку і живіт дала з ковальський міх,
Тим зуби, мов шпички, а нам на глум, на сміх,
Рот шпилькою неначе простромила! —
Ой, правду дядина небога говорила:
Що тільки на світі великим рибац жить,
А нам, малим, в кулак трубить.

БАТЬКО та СИН

„Ей, Хведьку, вчись! Ей, схаменись! —
Так пан отець казав своїй дитині.
Шануйсь! бо, далєбі, колись
Тму, мну, здо, тло — спишу на спині!“
Хведько не вчивсь: і скоштував
Березової кашки,
Та знов не вчивсь і пустував:
Побив шибки і пляшки;

І щоб не скоштувать од батька різочок,
Він різку впер в огонь та й заховавсь в куток.
Аж батько за чуб хіп і, не знайшовши різки,
Дрючком Хведька разів із шість оперезав!..
Тоді Хведько крізь слізки
Так батькові сказав:
„Коли б було знаття, що гаспидська дрючина
Так дошкуля, то, песька я дитина,
Коли б я так робив:
Я б впер дрючок в огонь, а різки б не палив!“

ЛЕВКО БОРОВИКОВСЬКИЙ

БАГАТИЙ - БІДНИЙ

У Прокопа обід, у Прокопа хрестини,
У Прокопа бенкет, весілля, іменини:
За те ж у Прокопа куми і побратими,
І всякий Прокопові сват,
І всякий Прокопові брат,
За Прокопа усякий рад
І в воду, і в огонь скакать!..
Аж глядь —
У Прокопа пожар, все в Прокопа згоріло,
Насилу виніс сам з огню з душею тіло!..
Що ж рідні та куми —
В пожежі помогли?
Не дуже: родичі його й не впізнавали —
До Прокопа й стежки в бур'ян позаростали!
Не даром люди гомонять:
Поки багат,
То поти й сват.

КЛИМ

Спитали Кліма раз, яка найкраща птиця:
Чи чиж, чи соловей, чи чітка, чи синиця?
Голодний Клім озвався з-баса:
„Найкраща птиця — ковбаса!“
Голодний, бач, кумі —
Хліб на умі.

ДО ДРУКАРЯ

Друкарю! Не дрімай: де треба — крапку став,
Щоб мокрим нас рядном злий критик не напав;
Бо є й такі: не найде толку — буде тихо;
Не найде крапки — лихо...

БУДЯК

Хвалився Коров'яку, надувшись, Будяк,
Що на троянду він походить колючками.
А Коров'як
Сказав чванькові так:
Не колючками будь похожий, а квітками.

МЕТЕЛИК

Із гусениці раз Метелик став —
Хороший, золотий, аж сяяв, аж блищав:
На інших гусениць він не дивився..
А ти б, Метелику, не дуже б то гордився.
Бо ти недавно з гусениці сам вродився.

КРИЛА у ВІТРЯКА

Раз крила в вітряка гуділи й герготали,
Що все село вони насущним годували;
А камінь, п'ятірня і колесо... мовчали.
Приказують, що хто мовчить,
Той двох навчить.

У люльку пхнув огню, ціпок у руки взяв,
І річку позивать до річки почвалав.
Чи довго він ішов, чи ні — того не знаю,
Про те рибалка сам ніколи не казав,
А тільки він дійшов, як слідує, до краю.
Сула шумить, гуляє по степах.
Рибалка дивиться і очі протирає:
Не вірить сам своїм очам,
Бо по Сулі — чорт би їх мучив матір! —
Пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий крам,
І бідного його ниряє ятір...
Зідхнув рибалка та й назад поплівсь.
А що, земляче, пожививсь?..
Ось слухайте, пани, — бувайте ви здорові, —
Еге, Охріменко дурний:
Пішов прохать у повітовий,
Що обідрав його наш писар волосний!

СОЛОВЕЙ

„Хто не вгадає? Я?
Оце городять небилицю!
Щоб не пізнав я солов'я,
Щоб не пізнав цю гарну птицю?..
Як тільки оком наведу,
То і вгадаю, де співака.“
Так дядькові казав небіж, Грицько Підсака.
— „Ходімо, я тебе до лісу поведу,
Усякої там птиці є багато.
Та буде сором, пане-брате,
Коли б ти солов'я ізразу не пізнав.“
Грицькові дядько одвічав.
І ось вони дійшли до гаю:
По гаеві усякий птах літає,
Щебече хто, хто свище, хто гуде,
Аж округи луна іде.
Не біж

Ось-осьде соловей! Який червоногрудий!
А дметься як, мабуть, великий пан!
Уже то не спроста в нього такий жуван.

Дядько

Та годі, годі, Грицьку, буде
Ту погань-снігура хвалить!
Ця птиця не співа, а, як усе щебече,
Вона в гурті якнебудь засвистить;
А більше, голову похнюпивши між плечі,
Насупившись сидить.

Небіж

Та цитьте, лишень, ось я зараз угадаю:
Я — сучий син, коли оце не він!
Увесь мов золотий, а крильця чорні має.

Дядько

Та будеш, Грицьку, сучий син:
Це просто іволга зоветься;
Вона із саду в сад літа
Та вишні гарно об'їда,
Та оббива горох, а в співи не вдається.

Небіж

Так ось коли побачив співака!
Яка мальована та штучна птиця!
Вертиться, джерготить, по дереву скака —
Оце то соловей!

Дядько

Це — навісна синиця!..

І довго так небіж дурненький
Між птицями знаходив солов'я;
А соловей собі сіренький
Над ним співав, сховавшись між гілля.

ВОРОНА І ЯГНЯ

Орлу схотілось попоїсти;
Піднявсь угору пtiчий цар
І вгледів відтіля, що край ставка вівчар

Онучі прати мусів сісти,
Отара ж попасом попхалась навмання.
Орлу це по-нутру; зложивши міцні крила,
Опукою згори — аж вітром зашуміло —
Орел ушкварив на ягня,
Підняв його і геть потеребив за гору.
І треба ж, щоб на цюю пору
Пило біля ставка дурне вороненя.
І думає: „Чому ж цього я не зроблю?
Та не ягня, а барана вхоплю.“
Дивлюсь — воно угору підлетіло,
Та й пуць на шию барану,
І кігті вплютавши йому у вовну білу,
Смикнулося нести, та ба! вага не в силу:
Баран важенький і орлу!..
Воно вже стямилось, мерщій би полетіло,
Так з вовни ж тут не виплутає ніг.
Дурне моталося, поки нівчар прибіг
І, гарненько йому обскувши крила,
На іграшку дитині дав..
Мабуть, Господь так світ создав,
Що менший там не втне, де більший гетьто
зможе:
Що дядькові пройшло, ти не роби, **небоже**,
Щоб крилець хто не обчухрав!

ЯЧМІНЬ

Син

Скажи мені, будь ласкав, тату,
Чого ячмінь наш так поріс,
Що колосків прямих я бачу тут багато,
А деякі зовсім схилилися униз?
Мов ми, неграмотні, перед великим паном,
Мов перед судовим на стійці козаки?
Батько
Оті прямиї колоски

Зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром;
Котрі ж поклякнули, то Божа благодать:
Їх зерно гне, вони нас мусять годувать.

Син

Того ж то голову до неба зволить драть
Наш писар волосний Онисько Харчовитий!
Аж, бачу, він...

Батько

Мовчи! Почують — будеш битий.

ПШЕНИЦЯ

Я бачив, як пшеницю мили:
То щонайкращее зерно
У воду тільки плись — якраз пішло на дно.
Полова ж навісна пливе собі по хвилі.
Привів мене Господь побачить і панів:
Мов простий чоловік, там інший пан сидів,
Другі ж, задержши ніс, розприндившись, ходили,
І здумав зараз я, як тільки поглядів,
Що бачив, як пшеницю мили.

СОНЦЕ та ХМАРИ

Ось Сонечко зійшло і світить нам і гріє,
І Божий мир, як маківка, цвіте;
На небі чистому ген Хмара бовваніє, —
Та Хмара надулась і річ таку гуде:
„Що вже мені це сонце надоїло!
Чого воно так землю веселить?
Хоч я насуплюся — воно таки блищить.
Я полечу йому назустріч сміло,
Я здужаю його собою затемнить!“
Дивлюсь — і Хмарами пів неба замостило,
На Сонечко, мов ніччю, налягло...
А Сонце вище підпливло
І Хмари ті позолотило.

ЛЕБІДЬ І ГУСИ

На ставі пишно Лебідь влив,
А Гуси сірії край його поринали.
„Хіба оцей біляк вас з глузду звів? —
Один Гусак загомонів. —
„Чого ви, братця, так баньки повитріщали?
Ми попелясті всі, а він один між нас
Свое пиндючить пір'я біле!
Коли б ви тільки захогіли,
Щоб наша бесіда та разом узялась,
Ми б панича цього якраз перемастили.“ —
І завелась на ставі герготня,
Гусине діло закипіло:
Таскають грязь і глей зо дна
Та мажуть Лебеда, щоб пір'я посіріло.
Обмазали кругом — і галас трохи стих...
А Лебідь плись на дно — і випурнув, як сніг.

ВЕДМЕЖИЙ СУД

Лисичка подала у суд таку бомагу,
Що бачила вона, як полелястий віл
На панській винниці пив, як мошеник, брагу,
Їв сіно, і овес, і сіль.
Суддею був ведмідь, вовки були підсудки,
Давай вони його по-своєму судить
Трохи не цілі сутки.
„Як можна гріх такий зробіть!
Воно було б зовсім не диво,
Коли б він їв собі м'ясиво“ —
Ведмідь сердито став ревіть.
„А то він сіно їв!“ — вовки завили.
Віл щось почав був говорити,
Та судді річ його спочатку перебили,
Бо віл ситенький був, і так опреділили
І приказали записати:

„Понеже він признався попелястий,
Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті, —
Так за такі гріхи його четвертувать
І м'ясо розідрать судьям на рівні часці,
Лисичці ж ратиці віддать.“

ДЯДЬКО на ДЗВІНИЦІ

Ізліз мій дядько на дзвіницю
Та, знай, гука: „Оце кумедія яка!
Всі люди на землі, мов ті перепелиці:
Здається більший з них не більше п'ятака.
Гай, гай! Які ж вони дрібненькі!
Так ось коли я їх, як треба, розібрав!“
А, мимо йдучи, хтось на дядька показав
Та, далєбі, мене спитав:
„Що то таке, чи щур, чи горобець маленький?“

ВОВК і ОГОНЬ

У лісі хтось розклав Огонь,
Було то восени вже пізно;
Великий холод був, вітри шуміли грізно,
І била ожеледь, і сніг ішов либонь;
Так, мабуть, чоловік біля багаття грівся,
Та ідучи й покинув так його.
Аж ось, не знаю я того,
Як сірий Вовк тут опинився.
Обмерз, забовтався; мабуть, три дні не їв;
Звірюка до вогню підскочив,
Дрижить, як мокрий хорт, зубами, знай, цокоче.
Зиркнув, мов торопленний сів,
Бо вперше зроду він Огонь уздрів.
Сидить, і сам собі радіє,
Що смух йому вогонь, як сонце влітку, гріє.
І став він обтавать, а цара з шерсти йде,
Із льоду бурульки, що знай кругом бряжчали,

Уже зовсім пообпадали,
Він до вогню то писк підведе,
То лапу коло жару сушить,
То біля полум'я кудлатий хвіст обтрусить.
Уже Огонь не став його лякати.
Звірюка думає: „Чого його бояться?
Зо мною він, як панібрат.“
Ось нічка утекла, мов стало розсвітати,
Мов почало на світ благословлятися.
„Пора, — Вовк думає, — у лози утікати!“
Ну, щоб собі іти? Ні, треба попрощатися:
Скажений захотів Огонь поцілувати,
І тільки що простяг своє в багаття рило,
Як полум'я його дощенту осмалило.

Мій батько так казав: „З панами добре жити,
Водиться з ними хай тобі Господь допоможе,
Із ними можна їсти й пити,
А цілувати їх — крий нас Боже!“

ЛЕОНІД ГЛІБІВ

ВОВК та ЯГНЯ

На світі вже давно ведеться,
Що нижчий перед вищим гнеться,
А більший меншого кусає та ще й б'є, —
За тим, що сила є...
Примір не довго б показати, —
Та — цур йому! — нащо чіпати...
А щоб кінці якнебудь поховати,
Я хочу байку розказати.
Улітку, саме серед дня,
Пустуючи, дурне Ягня
Само забилося до річки: —
Напитися водички.
От, чи пило, чи ні — глядять:

Аж суне Вовк — такий страшенний
Та здоровенний!
Та так прямісінько й біжить
До бідного Ягняти,
Ягняті нікуди тікати;
Стоїть, сердешне, та й дрижить...
А Вовк, неначе комісар, кричить
(Він, щоб присікаться, знайшов причину):
„Нащо ж це ти, собачий сину,
Тут каламутиш берег мій
Та квапиш ніс поганій свій
У чистую оцюю воду?
Та я тобі за цюю шкоду —
Ти знаєш, що зроблю?..
Як муху задавлю!“
„Ні, паночку, — Ягня йому мовляє, —
Водиці я не сколотив,
Бо ще й не пив;
А хоч би й пив, то шкоди в тім немає,
Бо я стою зовсім не там,
Де треба пити вам,
Та ще й вода од вас сюди збігає...“
„Так себто я брешу? --- тут Вовк йому гукнув.
Чи бач! Ще і базікать стало!..
Такого ще поганця не бувало!..
Здається, ти й позаторік тут був
Та капості мені робив... Тривай же!
Ти думаєш, що я забув?“
„Помилуйте! — йому Ягнятко каже —
На світі я ще й року не прожив.“
„Так брат твій був.“ -- „Нема братів.“
„Так, може, батько,
Коли не дядько...
Або ж хтонебудь з ваших був...
Хіба не знаю я, не чув,
Що ви усі мене б із'їли,
Якби вловили?“

Собаки й вівчарі твої,
Усі ви — вороги мої;
Од вас мені життя немає...
Ще мало я терпів?“
„Так чим же я вам досадив?“ —
Ягнятко, плачучи, питає.
„Цить, капосне! Либонь не знає...
Ще й огризається щеня!
Що ти за птиця?! ти — Ягня!
Як сміло ти мене питати?
Вовк, може, їсти захогів!..
Не вам про тее, дурням, знати!“

І — Вовк Ягнятко задавив...
Нащо йому про тее знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він Вовк, він пан... йому не слід...

ВІВЧАР

Був на селі Вівчар Тарас;
Він панових овечок пас.
Став мій Тарас чогось журитись:
Сидить, головоньку схилив,
А панові боїться похвалитись,
Щоб пан не бив.
„Чого ти, брате, світом нудиш? —
Питаються його.
„Ох, братці! Лишенька мого
Абияк не відбудеш!“
От, став хвалитись він, що є в болоті Вовк
І, на лихо йому, хапає овечок...
„Що ж, брате, будемо робити, —
Ще й не таке нам діє Вовк!..
А пан завіщо буде бити?..“
Гуртом вони до пана всі пішли,

Усе по правді розказали.
Звелів їм пан, щоб Вовка стерегли
І, коли можна, щоб піймали.
Пильнують Вовчика, нема коли й заснуть,
А Вовка щось нема й не чуть...
Чого ж це так, що у Тараса часом
Буває добрий борщ із м'ясом
Та з начинкою пиріжки?..
Дурні дядьки!
Ні один з вас не розчовпає!
На Вовка тільки поговір,
Який там з біса звір!
А овечок Тарас хапає!..

ЛИСИЦЯ і ХОВРАХ

„Куди це ти, кумасенько, біжиш?
Даєш неначе з ляку драла, —
Гука Ховрах, — ні на що не глядиш,
Мене б то й не пізнала!“
„Ой, голубе! — Лисиця застогнала. —
Бодай би вже й не жить,
Як отаке терпіть!“
„Що ж там таке? Яка причина?“ —
Ховрах допитує куму.
А та йому:
„Напасть мені! Лиха година!
Як кумові своєму,
Скажу тобі усе по дружбі...
Оце я, бач, була на службі,
Наставили мене суддею до курей;
Я їх кохала, як дітей,
Всьому порядок подавала;
І не доїм, і не досплю,
Усе, було, тружусь, роблю —
Аж з тіла спала.
Всі добрість бачили мою,

Бо всі жили, мов у раю.
Ні з кого по сей день не брала я й пір'їнки.
А що ж за те кумі твоїй?
З очей прогнали!.. Боже мій!
За що, про що, і за якії вчинки?
От справді, світ тепер який
Бридкий!..
А все це лихо брехні діють.
Як здумаю — печінки тліють!
На мене хтось то набрехав
(Бодай би той добра не знав!),
Що я хабарики лупила..
А щоб я, куме, хліб так їла,
Коли хоч шаг з кого взяла,
Коли хоч раз душею покривила!
Скажи, чи я ж коли така була,
Щоб цїї капості робила?“
„А що ж, кумасенько моя, —
Ховрах мовляє так Лисиці, —
Був гріх, — частенько бачив я
У тебе пір'ячко на пиці!..“

Буває в службі чоловік, —
Все стогне, каже, жити важко!
Неначе доживає вік,
Або останній руб насправжки.
І віри їмеш йому підчас,
Бо знаєш або й чув не раз,
Що жінку він узяв без віна,
І сам, сердега, сиротина.
А потім бачиш: той бідняк, —
Хто зна його, коли і як —
Землі накупить, хазяїнує;
А далі так собі панує,
Що на!.. У суд не йти брехать,
А як утерпїть, не сказать,
Як той Ховрах мовляв Лисиці,
Що видко пір'ячко на пиці...

ВЕДМІДЬ - ПАСІЧНИК

У темнім лісі, за горами
Зібравсь усякий звір:
Вовки, лисиці з ховрахами,
Зайці дурні, шкідливий тхір
І ще там деяких чимало
Безпечно в лісі панувало.
Була і пасіка у них...
Нехай, мов, люди не гордують,
Що тільки все вони мудрують
У хуторах своїх!
От, радитись громада стала —
Кому б то пасічником бути?
Лисичка зараз і вгадала:
Ведмедика кликнуть!“
Послухали і по-дурному
Постановили, що нікому
Так не впадає, як йому.
Не то розумний, дурень знає
І скаже світові всьому,
Як скрізь ведмідь той мед тягає, —
Так де тобі! І не кажи, —
Почав Ведмідь хазяйнувати,
У пасіці порядкувати:
Щодня він мед тягав.
Та в барлозі ховав.
Дізнались, кинулись до нього —
І меду не знайшли нічого...
До суду потягли,
Прогнали злодія старого
Та ще й приказ дали:
Заперти бісового сина
На цілу зиму в барлозі.
Ведмедика лиха година:
Зарився у лозі,
Дарма, про все йому байдуже,

Лежить та ласує медком.
„З тобою, — дума, — милий друже,
Нам тільки жити двом.“
Таких ведмедів на приміті
Ще трохи є у нашому повіті.

ГРОМАДА

Одваживсь Вовк у Лева попросити,
Щоб старшиною до овець
Наставили його служити...
Лукавий молодець!
Попереду він кинувсь до Лисиці,
Щоб тая нищечком у Львиці
Поворожила про нього,
Лисичка здатна до цього:
Крутнула хвостиком — і помоглося, —
Все до ладу й прийшлося.
Став думать Лев, що може б і не слід,
Бо препоганий вовчий рід, —
Та треба ж іноді і жінці догодити...
Тут як би владить так,
Щоб якийнебудь неборак
Не здумав шелесту зробити:
Скрутив, мов, як хотів...
І Лев звелів
Кликнуть громаду на пораду.
Ну, чи громаду, то й громаду...
Зійшлись... ніхто нічого не сказав...
І Вовчик старшиною став...
А Вівці ж що? Хіба ж вони послули,
На раді стоячи? Про них же діло йшло!..
Ото ж то й лишенько! Овечок не було,
Бо не покликали — забули...
А слід побуть їм там.

Панове-громадяни!

Ця байка вам, —
В пригоді, може, стане.

ХМАРА

Над селами, над нивами,
Лугами та долинами
Велика хмара йшла.
Ні жита, ні пшениченьки,
Ніякої травиченьки
Дощем не полила.
Від степу, від широкого
До моря до глибокого
За вітром потяглась.
Над морем гуркотаючи,
Ввесь день не спочиваючи,
Дощем вона лилась.
Діждала нічки темної —
І до гори зеленої
Присунулась спочить.
„Бач, — каже, — горо милая,
Дощу не пожаліла я;
Нехай тепер шумить!“
„Шкода, — гора озвалася, —
Цього не сподівалася
Од тебе, сестро, я!
Над селами, над нивами,
Над тихими долинами —
Там славонька твоя!
На кожную стеблиночку
Пошлеш одну росиночку —
І віку додаси;
А морю широченному,
Глибокому, силенному,
Води не надаси!“
Гора сказала правдоньку;
А я вам дам порадоньку,

Як жити до пуття:
Кохайте щиро правдоньку —
І дасть вам Бог одрадоньку
Щасливого життя.

ВЕРЕДЛИВА ДІВЧИНА

Була собі Галя,
Дівчинонька-кряля,
І багата, і вродлива,
Тільки дуже вередлива, —
Усякому зась.
Вона тее знала
І скрізь щебетала,
Як та пташка на просторі:
„На те, — каже, — шука в морі,
Щоб трусивсь карась.“
Багата доля —
Веселая воля:
Одна стежечку топтала,
Друга тирлич розсипала,
Куди вона йшла.
Труси мене, хлопче,
Козаче-молодче,
Щоб намистечко бряжчало!
Так їй щастячко співало,
Як була мала.
Не все ж діувати, —
Сватів стали слати,
Чорнобривка гордувала,
Гарбузами наділяла,
Соромила всіх:
Той не до любови,
Не так вуса, брови,
Той носатий, той кирпатий,
Той невдатний, небагатий, —
Не треба таких!

Весна за весною
Летіли стрілою,
Дівчинонька ряст топтала,
Загулялась, не вгадала,
Як стала марніть.
Гульні відцуралась,
З журбою спізналась,
І частенько серед ночі
Стали плакати карі очі
І серденько нить.
Чи куди б летіла,
Чи кого б просила,
Що почати, що робити,
Як самотній в світі жити —
Не знала сама.
У віконце гляне,
За ворітьми стане,
Щоб розважить свою тугу,
Чи не йтиме козак з лугу —
Нема та й нема.
Колись був слідочок --
Засипав пісочок,
Була стежечка горою,
Та глухою лободою
Вона заросла.
Сиділа, сиділа
Та й наворожила,
І якраз після Михайла
За якогось шкандибайла
Насилу пішла.

Дівчатонька-діти,
Рожевії квіти!
Я вигадав вам брехеньку,
Щоб головку молоденьку
Звеселить на час;
А ви собі смійтесь,
За вітром не війтесь,

Щиро правдоньку шануйте,
І не дуже вередуйте, —
Будуть люди з вас.

ІВАН ФРАНКО

ПРИТЧА про ЖИТТЯ

Було се в Індії. Степом безлюдним
Йшов чоловік. І враз напав на нього
Голодний лев. Побачивши звірюку
Ще здалека, почувши рик її,
Почав тікати чоловік щодуху.
Тікаючи наскочив він нараз
На глибоченну балку. Не було
Часу вертати, не було де скритися,
А звір вже близько. Бачить чоловік,
Що зо стіни безодні, зо стрімкого
Скельного обриву худа берізка
В щілині виросла й вершок зелений
Понад безодню к сонцю підіймає.
Не довго думаючи, він вчепився
За ту берізку; держачись руками
За пень її, повис над гирлом темним,
Аж поки, бовтаючи там ногами,
На щось твердого крихту не оперся.
Тоді аж відітхнув, і дроз смертельна
Потроху втихла. І почав тоді
Сірома озиратися довкола,
Де він і що з ним?
Перший зирк його
Впав на коріння деревця, що в ньому
Була його єдина опора.
Що за причина? Глядить: дві миші,
Одна білява, друга чорна, пильно,

Запопадно і ненастанно й прудко
Гризуть коріння того деревця,
Лапками землю порпають, працюють,
Немов би найняті, щоби його підпору
Підгризти, підкопати, повалити.
І похололо в того чоловіка
На серці, бо в тій хвилі лев розжертий
Надбіг над пропасть і його побачив
І лютим ревом відгомін збудив.
Не міг його дістати, але люто
Глядів з гори, скакав і землю гриз,
І глянув вниз у пропасть чоловік,
І бачить, що на дні тієї балки
Страшний дракон і в'єгься і широко
Пашеку рознімає, жде лише,
Щоб він упав для нього на поталу.
Померкло в голові у чоловіка,
За серце стисло і холодним потом
Все тіло облилось.
Та враз почув,
Що те, об що опер він ноги, якось
Ворушиться. Зирнув, аж пробі! се
Гадюка, звита в клубок, що в щілині
Дрімала. Рад був скрикнути чоловік,
Та голос в горлі задушив переляк.
Рад був молитись, та тривога вбила
Побожну думку. Неначе труп холодний
Він висів, — певний, що в найближчій хвилі
Коріння миші підгризуть, гадюка
У ногу вкусить, сил йому не стане,
І вниз він упаде змії в пашеку.
А втім — о диво! На гілках берізки
Побачив той нещасний чоловік
Гніздо джмелів. У щільнику малому
Було там трохи меду, а джмелі
Всі полетіли в поле за пожитком.
І закортіло чоловіку тому

Покушать меду. Він всіх сил добув,
Піднявся трохи вгору і устами
Досяг щільник і ссать його почав.
І враз немов рукою відняло
Йому від серця. Солодощі меду
Заставили його про все забути:
Про льва, що вив йому над головою,
Про миші, що його підпору гризли,
І про гадюку, що у стіп сичала,
І про дракона, що внизу грозив,
Про все, про все забув той чоловік,
Найшовши в тих краплинах медових
Несказану високу розкіш раю.

Готама Будда, Азії світило,
Очима духа бачив сю пригоду.
І своїм вірним так про неї мовив:
„Сей чоловік, брати, то кожний з нас.
Життя важке, природа нам ворожа
І тисячі пригод і небезпек
З усіх боків усе нас оточують,
Як того мужа, що там в балці висів.
Голодний лев над нами, то є смерть;
Дракон внизу — то вічне забуття,
Що кожного загрожує пожерти,
А миші, — чорна й біла — день і ніч,
Що ненастанно вік наш підгризають.
А та гадюка під ногами, браття,
То наше власне тіло непостійне,
Слабе і хоре, що нам в кожній хвили
Назавсідги відмовить може служби.
А та берізка, за яку вчепився,
Міркуючи спастися від заглади, —
Се людська пам'ять — щира, та коротка.
Нема нам виходу із того горя,
Нема рятунку. Та одно лиш нам
Лишилось те, чого ніяка сила,
Ніяка нам пригода взять не може:

Се чиста розкіш братньої любови,
Се той чудовий мед, якого крапля
Розширює життя людське в безмір,
Підносить душу понад всю тривогу,
Над всю турботу із-за діл минущих —
В простори повні світла і свободи.
Хапайте сквалпно краплі ті, брати!
Бо лиш в тому, що серце наше чує,
Чим груди повні, чим душа живе,
У розкоші, любові та бажанню
Братерства, у надії, у змаганні
До вищих, чистих сфер лежить ваш рай.“

ПРИТЧА ПРО ДВОХ РАБІВ

Один могутній цар багато мав рабів,
На двох із них упав його великий гнів;
Від служби їх як стій відкликать він велів.
По справедливості, чи лиш через помилку
Він, не вагаючись ані малую хвилю,
В далекий край обох заслать велів у зсылку.
До зсылки царський був прилучений наказ:
„У краю тім живіть, як кожний хоче з вас,
А цар покличе вас в йому догідний час.“
То перший з тих рабів тій зсылці рад не рад, —
Розжився в краю тім, поставив дім на лад,
Хазяйство там придбав і сад, і виноград.
А другий, що себе невинним почував,
Про царський той наказ докладно міркував,
І в краю тім себе у наймити найняв.
Зароблене складав, не тратячи нічого,
А як зарібку вже зложилось досить много,
Золотаря собі він напивав старого.
„О, майстре, ось тобі за труд твій червінець!
Ось десять ще на відомий мені кінець;
Із них зроби мені ти золотий вінець.“

„Твоеї, сину мій, догадуюсь біди, —
Промовив золотар. — Три місяці пожди,
По діло рук моїх тоді здоров прийди!“
Три місяці пройшли. До майстра раб прийшов.
„Вінець готов.“ — Вагв в порядку він знайшов.
„Гаразд! В потреби день прийду по нього знов.“
За роком рік минав. Про засланих рабів
Згадавши, цар покликати велів,
І шле гінця, щоб їх обох назад привів.
Гінцеві тому дав такий твердий наказ:
„Тих засланих обох поклич вертать ураз,
І під конвоем їх веди сюди сейчас!“
До першого раба прийшов отой гінець.
„Здоров був! Висилці твоїй прийшов кінець,
І кличе цар тебе у царський свій дворець.“
Змішався раб. „Меце? Не в ласці я в царя.
Не відаю, що цар зо мною наміря,
Та ще боюсь, що він мені не довіря.“
„Пусті твої слова, — гонець йому відрік, —
Твердий царів наказ, а ти службовий чоловік,
Під вартою підеш сейчас, аби не втік.“
„Помилуй!“—скрикнув раб. „До царського двора
Мені вертать тепер не можна й не пора,
Бо тут надбав я гурт усякого добра.“
„Тут дім у мене свій, і сад, і виноград.
Царського наказу послухати я рад,
Дай тільки час мені з тим всім зробити лад!“
„Не можна, друже мій! Слова царя грізні, —
Відрік гонець. — Якби тебе я в чужині
Лишив тепер, то будь без голови мені!“
А другий раб, наказ провідавши царя,
Вмить до знайомого побіг золотаря,
Ще як лиш ранняя заблиснула зоря.
Добрий день, майстре! Будь з тобою ласка неба!
Веде мене в твій дім стара моя потреба:
Того, що в тебе я лишив, мені сьогодні треба.“
Одержавши вінець, він з майстром попрощався,

І з хлібодавцями своїми розщитався,
І царському гонцю назустріч сам подався.
Зустрів його в пів шляху. „Будь здоров!
Я знаю, що ти йдеш по мене. Я готов.“
І не вагаючись з гінцем ураз пішов.
Отак оба вони в путь рушили вночі:
Один сумуючи, кленучи й плачучи,
А другий золотий вінець при собі несучи.
Прийшли перед царя із виразом тривоги.
Раб перший кинувся як стій цареві в ноги.
„О царю, твій гонець жорстокий був і строгий!
Не дав мені добро набутее продать,
Не дав свій дім і сад віддять чи промінять,
Не дав для тебе дар достойний там придбать.“
А другий раб стояв, ні слова не сказав,
А потім до царя зблизивсь, поклін віддав,
І золотий вінець до ніг його поклав.
„Від твогого слуги оце тобі привіт!
А ось тобі у дар моєї праці плід
Для сина твогого! Пануйте з роду в рід.“
До першого рік цар: „Ти сердишся? Чому?
Гонець мій те зробив, що я велів йому.
Твій злочин ясний нам. Ведіть його в тюрму!“
Другому мовив цар: „В нелегкій пробі тій
Простояв вірно ти. Отак і далі стій,
І будеш від тепер друг і дорадник мій.“
На життьовім шляху ми всі в такім засланні,
Життя проводимо в борні, дбанні й старанні
Хто з нас готов вертать по Божому візванні?

БОРИС ГРІНЧЕНКО

ГРАК

В голубнику, уздрівши голубів,

Як добре їх хазяїн там годує,
— „От хто панує, так панує?“ —
До себе грак загомонів —
Їж досхочу без праці,
Живи в палаці!
Усе б за тее можна дати,
Щоб так і нам попанувати,
Як ці панують біляки!..
А ну лиш я у крейду убілюся
Та нищечком до них і притулюся!
Як так, то й так:
Увесь у крейді вже мій грак:
„Оце наїмся там смачного!“
Летить до голубів,
До їжі скік, та сам і сів,
Та з розуму дурного,
Зрадівши, він як закричить!..
А голуби, пізнавши тут чужого —
Давай його клювати й бити!
Насилу вирвавсь бідолаха
Та й до своїх летить мерщій,
А ті, як білого уздріли птаха —
„А киш! а киш! — кричать, — чужий!..“
І так його вже й не пізнали...
Та й геть прогнали...
Зіставсь наш Грак ні в сих, ні в тих:
Ні до своїх, ні до чужих.

ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО

ЕЛЬДОРАДО

Десь далеко єсть країна
Пишна, вільна, щастям горда,
Кожний там живе щасливо —

Держиморда, держиморда.
В тій країні люблять волю,
Всяк її шука по змозі,
І про неї розмовляє —
У острозі, у острозі.
Там усяк говорить правду
Непідкупними устами,
Там за правду щира дяка —
Батогами, батогами.
Там неправді та злочинству
Не вважають і на волос,
Там злочинних зараз лають —
Та не вголос, та не вголос.
Там уряд „блюдить“ закони,
Дба про всіх, немов про рідних,
За провинності ж карає —
Тільки бідних, тільки бідних.
Суд там скорий: як ти винен,
То зашлють „без проволочки“,
А не винен, то й відпустять —
Без сорочки, без сорочки.
В тій країні всякий може
По заслuzі шани ждати:
Там на те хрести й медалі —
Для багатих, для багатих.
Там тверезість у повазі,
Видно скрізь тверезу спілку,
Всі там п'ють самую воду —
Та горілку, та горілку.
Там всі люди роботящі,
Там на рівні з мужиками
Всі пани працюють щиро —
Язиками, язиками.
Там велика воля слову:
Кожний пише все, що знає,
А цензура ліберальна ---
Все черкає, все черкає.

Там письменникам за працю
Сам уряд складає дяку
І з тріумфом їх провадить —
В Сибіряку, в Сибіряку.
Там говорять по-французьки
Не то значні, а й лакеї,
І пани всі мови знають —
Крім своєї, крім своєї.
Там зібрались всі народи:
Москалі, „Хахли“, Поляки,
І живуть вони так дружно —
Як собаки, як собаки.
Там живе племін усяких
Престрашенна мішанина,
І за те той край зовється —
Русь єдина, Русь єдина..

ГОРЕ ПОЕТА

Люди добрі! Пожалійте
Бідолашного пііту,
Що від горя, від наруги
За слізьми не бачить світу.
Розкажу вам все. Учора
Я зайшов собі в крамничку,
Щоб на вечір заpastися, —
Лойову купити свічку.
І гидкий, поганий крамар
(Чи було що в світі гірше?)
Загорнув мені ту свічку
У мої чудові вірші!
Від зневаги, від досади
Не заснув я цілу нічку.
Боже! У мою поему
Лойову вгорнули свічку!
Ту поему вірш по віршу

Я складав старанно, пильно
Перелічував трохеї,
Розміряв їх так прихильно;
Розкудовчивши волосся,
Не одну писав я нічку, —
І в чудову поему
Лойову вгорнули свічку!
Я, скінчивши ту поему,
Сам відніс її в цензуру,
Сам продав її в книгарню,
Сам продержав коректуру.
Видавець мені за неї
По копійці дав за стрічку, —
І в такий утвір коштовний
Лойову вгорнули свічку!
Ні, не хочу більш терпіти
На землі неправди злої!
Хай же смерть мене сховає
Від наруги навісної!
Напишу останні вірші,
Та тоді із мосту в річку...
Як? В мої чудові твори
Лойову вгорнули свічку!
Напишу я в заповіті:
Хай сховають мене в полі,
Хай високий хрест поставлять,
Щоб виднівсь на всім роздоллі.
На хресті ж на вічний спомин
Мідну хай приб'ють табличку
І напишуть: „В його твори
Лойову вгорнули свічку!“

СОБАКИ

„Съ означеннаго числа вступаєть въ силу постановленіе ду-

мы. Всѣ собаки безъ намордника
будуть признаваемы бродячими
и подлежатъ уничтоженію.“
З київських газет.

Що за славний день сьогодні!
Що за радість для народу, —
У собак кусливих міських
Вже відібрано свободу.
А котра й на волі ходить,
То намордник має кожна,
Так що може тільки гавкати,
А кусатись їй не можна.
Тим то я такий веселий
І без палиці хожаяу,
Бо мої литки й одежа
Будуть цілі, добре знаю.
Але що се? Милий Боже!
Йде Новицький* тротуаром,
А там далі суне Ромер...
Лихо! Згину я задаром!
Без намордників чвалають,
І до мене. Я з дороги,
„Отченаш“ читаю нишком
Та мерщій од них у ноги!
Як одбіг од них далеко,
Став тоді я міркувати:
Як то шкода, що не можна
Постановам віри няти!
Пишуть, пишуть постанови,
Певно є для них і книга,
А далеко безпечніше,
Як людина швидко біга!

* Новицький — київський жандармський генерал;
Ромер — цензор.

НА ПЕЧІ

(Українська патріотична дума)

Хоч пролежав я цілий свій вік на печі,
Але завше я був патріотом, —
За Україну мою чи то вдень, чи вночі,
Мое серце сповнялось клопотом.
Бо та піч — не чужа, українська то піч,
І думки надиха мені рідні;
То мій Луг дорогий, Запорозька то Січ,
Тільки в форми прибралась вигідні.
Наші предки колись задля краю свого
Труд важкий підіймали на плечі;
Я ж умію тепер боронити його
І служити, не злязачи з печі.
Еволюція значна зайшла від часів,
Як батьки боронились війною, —
Замість куль і шабель у нових діячів
Стало слово гаряче за зброю.
Може зброя така оборонить наш край,
Але й з нею прекепська робота:
Ще підслухає слово якесь поліцай
І в холодну завдасть патріота.
Та мене почуття обов'язків своїх
Потягає служити народу;
Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх,
Я знайшов собі добру методу.
Так нехай же працюють словами й пером
Ті, що мають дві шкури в запасі...
І, розваживши так, я віддався цілком
Праці тій, що єдине на часі.
На таємних думках та на мріях палких
Я роботу народню обмежу;
Та за те ж для добра земляків дорогих
Я без мрії й хвилини не влежу.
І у мріях скликаю численні полки
З тих, що стати за край свій охочі,
Слово ж маю на те, щоб ховати думки,

Якщо зраджують їх мої очі.
До письменства я кличу, — звичайно, в думках,—
Щоб світило над нашою ніччю,
Хоч на жаль, мати книжку народню в руках
Я признав небезпечною річчю.
О, країно моя! Я зв'язав свій язик,
Щоб кохати безпечно ідею.
Але в грудях не можу я здержати крик
У годину твого ювілею.
„Ще стоїть Україна! Не вмерла вона
І вмирати не має охоти.
Кожна піч українська — фортеця міцна,
Там на чатах лежать патріоти.“
Слава ж нам! Бо коли б дух народу погас,
Не стерпівши свого лихоліття,
То по ньому хоч по два примірники з нас
Дочекають нового століття.
Слава нам! Хоч би вмерла Вкраїна колись,
Її слід буде легко шукати;
А щоб краще навік ті сліди збереглись,
Буде зроблено з нас препарати.

ГОСПОДАР І ВІЛ Із Ляшамбоді

Один господар був свободі друг великий
І зняти він хотів з Вола ярмо навіки.
Але на той замір так Віл йому сказав:
„Відколи я живу, я те ярмо тягав,
І батько мій носив і всі діди носили;
Спасибі Богові, наш рід не збувся сили.
За ласку дякую; не був би я Волом,
Коли б я не схотів зостатись під ярмом.“
І люди є такі — дурні та ще й уперті:
Родилися в ярмі, в ярмі хочать і вмерти.

ДИМ од КАДИЛА і ДИМ із КУЗНІ

У церкві піп кадив; геть-геть полинув дим
І десь із другим чорним димом стрівся,
Що з кузні йшов клубком густим.
„Чого до мене примостився?
До Бога лину я, ти ж геть собі лети,
Святині не брудни!“ — кадильний дим гукає.
Але з-над хмар такі слова вчуває:
„Змішайтеся разом, як брати,
Ти, диме, з праці й ти з кадила,
Бо праця Богові, як і молитва, мила.“

МЕТЕЛИК і КАПУСТА

Легенький, як вітрець, Метелик над квітками
Літав, сідав то на красоллю, то на мак.
Капуста, що колись своїми пелюстками
Його живила, каже так:
„Прилинь до мене, сядь, хоч на одну хвилину,
Мій сину...“
„Пху, не видав твого дурного качана,
Капуста навісна!“ —
Сказало паненя летюче, —
„Ти бачиш убрання блискуче —
Його я понесу в рясний садок,
До гарних, до пахучих квіточок.“
Йому на цюю горду мову
Капуста каже знову:
„Згадай, мій сину, ти тоді не величавсь,
Як був ще гусінню та мною годувавсь.
Але таких, як ти, на світі є доволі,
Що в кращій долі
Забули рід і хати відреклись,
Що годувала їх колись!..“

Сергій ПИЛИПЕНКО

МАНДАТ

Хай люди вибачать на слові:
Мандат Ослові
Хтось велетенський видав...
Старшинського набравши виду,
Зчинив Осел такий гармидер,
Що звірам всім забило баки:
„Горлати вміє так не всякий!
Оце розумний голова,
Над старшинами старшина!“
І з того переляку
Лакузи, звісно, завелись:
Котрий Ослу копита лиже,
Котрий цілує хвіст,
Ганяє мухи з крижів,
Котрий під пахвами лескоче, —
Чого Осел не схоче,
До послуг вмить,
Один Сірко в кутку гарчить:
„Чого Ослові честь? —
Мандат у нього єсть...“
Буває так із нашим братом,
Що голову замініють мандатом.

ГРАМОФОН

„Реве та стогне Дніпр широкий“ —
У грамофоні хор співа.
— „Живу на світі сорок років,
Такого співу не чував.
Оце краса! Оце машина!“ —
Каленик каже до дружини:
—Крутни та слухай

На всі вуха
Сьогодні й завтра безупинно.
І хліба не давай,
І грошей він не просить:
Крутни, кажу, і край, —
І хор вже стоголосий,
Такого, мабуть, і живого
Ніде нема.“
Але Каленику дружина
Остуди завдала:
„Овва!
Держи но мого хвалька!
Співа твій грамофон чудово,
Та з голосу чужого,
А свого ні стілька...“
І серед нас бувають Грамофони:
Послухати — чудово,
Та з голосу чужого,
А свій — як на припоні.

Іван МАНИЛО

ПАПЕРОВИЙ КОРАБЕЛЬ

На березі в Нью-Йорку Корабель
Хтось випустив на хвилі паперовий...
Чи допливе він до чужих земель?
І хто його зустріне дружнім словом?
На березі туман, задуха й слиз,
А з океану вие буря скоса, —
І паперовий Корабель прокис,
І капітан уже повісив нос...
Куди ж причалити? Куди прибуть?
Ще чорноморські маяки не світять.
В одеському порту таких не ждуть
Та й Корабля з паперу не помічать...

ЛИСИЦЯ та БАРАН

Товстий, м'ясистий пишний хвіст,
Що був у Барана,
Лисицю вивів, як на злість,
Із спокою і сна...
Куди б не йшов, куди б не біг
Баран —веселий гість —
За ним Лисиця з усіх ніг
Біжить, щоб з'їсти хвіст.
І думала вона: „Баран —
Звичайний ідіот —
Загубить хвіст... Без бою й ран
Мені впаде він в рот...“
Минали дні і місяці.
Лисицю ж голод брав,
Зійшла вона на манівці
І здохла поміж трав...

НА СМЕРТЬ СТАЛІНА

Москва заснула в снігових білих,
В кремлівських залах — сум і тишина.
Як тяжко-важко ворушити тілом,
Лежати поруч Леніна без сонця і вина!
І Сталін оживає... З мавзолею
Виходить він у ніч, кістками торохтить...
„О, доле непогасна! Поведи землю,
Де я палав, де вмів я кривцю пити!“

Заходить вождь до Молотова в спальню...
І Вячеслав не спить, жахається: „Це — ти?!?
Товаришу Іосифе! Тобі тут не вітальня!..
До Маленкова йди!.. Котись під три чорти!!!
Довкола сум і сон. Зима. Кремлівські зорі.
До Маленкова входить в кабінет
Засніжений, забрюханий, в смертельнім горі,
Немов живий, порожній сталінський скелет...

Ніхто його не жде і не вітає!
Червоний сум — Москва. Росія — трупний жах...
І Сталіна, як блазня, випихають
На вулицю, — іди і знай свій шлях...

„Куди ж поїхати?.. Кому подати руку?
У Києві, в Тіфлісі — стогін, плач...
Чи впасти ген серед бридкого бруку,
Забувши, що це я — злоби страшний сіяч?!”
Вертається до Леніна й плазує на колінах,
У мавзолеї — тлінь і кажановий змах...
І дніпрельстанить дужа Україна,
Пекельний гнів гуде в нових степах...

ДВА ЛУКИ

Важенну ступу, замість дзвону,
Повісили в Прилуках два Луки, —
Та й товчуть воду, бідаки,
Без розуму й резону...
„І пощо воду товчете удвійку? —
Питають люди їх щораз, —
Від того ж користи для нас
Немає й на копійку!”
Одначе, два Луки
Не в тім'я биті... Навпаки:
І тая славна ступа
Ще дужче гупа...
О, не збирайте двох Луків докупі:
Вони ж товктимуть воду в ступі!

М О Р Е Й Р І К А

Якась широка й гомінка
Ріка
Хотіла Море обминути,
Щоб видатнішою побути.
Зібрала води, піднялась
І — знов у Море улилась...

СОКРАТ і КСАНТИППА

За горами, за легендарними морями
Жила Ксантиппа молода,
Сократа-друга донестями
Кохала й мучила, сварлива і бліда...
Іде Сократ, нетлінний, крізь віки,
Ксантиппу — з'їли Хробаки.

1947

ЯБЛУКО

Не знаючи лиха й не радісних дум,
Видзвонює Яблуко в лишнім саду.
Як сонечко встане, до нього загляне:
— Привіт тобі, Яблуко, юне, кохане!
Чи маєш ти, Яблуко, в серці блакить,
Щоб дні свої тугою не оповить?
Чи любиш те листя, що ген шелестить?
Чи знаєш, як серце за другом болять?
— Нащо мені друзі, без них проживу,
Без них я не гнитиму, впавши в траву...
А ти, ясне сонце, з небес високости
Не дуже то часто літай сюди в гості!
І Яблуко горде і далі в саду
Росло, наливалось собі на біду...
Обвітрена Хмарка над садом пливла:
Тобі я цілющі перлини дала...
Невже і до мене не маєш поваги?
Невже дорікати знаходиш відвагу?..
Прилинув Вітрець молодий і гарячий:
— Привіт тобі, Яблуко, серце козаче!
Чого ж ти мовчиш? Що за дружба така?
Ще прийде до тебе недоля гірка!
— Ет, годі! — тут Яблуко згорда. — Дивак!
— Поглянь, вже до тебе он лізе Червяк!
Він соки із тебе всі візьме найкращі —
І будеш ти потім назавжди пропаще!..

Яка ж у цій баєчці вийшла мораль?
Де дружби немає — там горе й печаль.

ЛИСТ СТАРОГО ЕМІГРАНТА

Я пишу, далека, незабутня,
Із Нью-Йорку славного пишу:
Сяють зорі білі, п'ятикутні,
І машини шинами: шу-шу...
Мчать повз мене роки — чорні зграї,
Доля долярова мерехтить...
Чи ж повіриш ти мені — не знаю,
Тільки тут, як дим, пливе блакить...
Я купив будинок біля парку,
А в будинку крісла й килими...
Україну, мов стару шинкарку,
Вже давненько призабули ми.
Ще скажу під рев і рик джаз-банда:
Хоч засох мій український сад,
Ти згадай нетягу-емігранта,
Що помре, не знаючи відрод!

ШЕКСПІРОЇДИ

Напали Пацюки на спадщину Шекспіра...
Гризуть її, вовтузяться й пищать:
„Хай шерсть летить і злазить наша шкіра,
Ми ж будемо Шекспіра зневажать!
Бо це не він писав сонети й драми,
Не він, а ми безсмертя здобули...
В каналізаціях розбивши брами,
Ширяє дух наш, гей, де Гамлет і орли!..“
Хоч Пацюкам нема, можливо, переводу
(Такого зілля скрізь не сіють і не жнуть)
Та знають всі плюгаву цю породу
І їхню каламуть!

СЛОН у ПАРЛЯМЕНТІ

Слона пропхали в парлямент,
Казали: він — мудрець, бо голова велика,
А хоботом хапне — зігне в єдиний мент
Тхора, Ведмедя чи Гиндика...
Напнули на Слона
Кашкет з англійського сукна,
На очі — окуляри, щоб не міг блудити.
По всіх світах громохкала війна
І славили Слона
Банкіри і бандити:
Усім він догодив...
Дарма, що носом тикав
Сюди й туди...
Обида невелика!
Раз до Слона прийшов хвалько Гиндик
Старий, замріяний, мов справді мудра птиця;
Неначе гордий войовник,
Перед гиндичником любив повеселиться...
„О, президенте! Я — не німець, не москаль...
Однак, вони — бридкі сусіди —
Гребуть від нас пшеницю і перкаль
І чинять біди;
О, президенте! В золот-ріг труби!
Коли ж ти маєш Божу ласку,
Соборну Батьківщину нам зроби,
А недругів запхай аж на Аляску!“
Слон в окулярах слухав. Хобіт звів
І прохача притиснувши до себе:
„О, братіку! Марнодаремний гнів:
Любов до ближнього — земна потреба...
Повір: у рідному районі,
Якщо уздрять, величюого, тебе,
Подасть указ ЦК ВКП/бе,
Щоб ти сидів, немов Хрущов, на троні!“

ПЕРЕВЕСЛО і СНОП

Хитались гори над Дніпром,
Палало зоряне намисто...
І Перевесло із Снопом
Розмовилося урочисто:
— Коли б не я, коли б не ти,
Коли б не наші спільні сили,
Дніпро б усох між блекоти
І був би світ йому немилий.
У Дикім Полі — дикий леп
Та хрюкали б ще дикі свині...
А так поглянь: сплітає степ
Вінок безсмертя Україні!
Хай все цвіте, хай линуть весни
Понад замріяним Дніпром!

.
— Коли б не рідне Перевесло,
То вже не був би й я Снопом!!

РЕЛІГІЙНИЙ РЕНЕГАТ

Безжурний Коник-стрибунець
(Ох-ох, який він славний:
Сьогодні він — католик, завтра — православ-
ний!..),
Стрибаючи сюди-туди і напрямець,
Через пшениченьку, будяччя і чебрець,
Натрапив на великого Жука,
Що вмів перлини і в гною шукать...
„Ну, як живеш, старий Жучище? —
Глузливо Коник-стрибунець. —
Чи віриш в те, що вище й вище?
Чи тільки віриш... в гаманець?“
— Хоч знають всі: я — Жук... й моя хатина скраю...

Та я, проте, не кум тобі й не сват:
В чужу релігію, як ти, я не скакаю,
Із Києва до Риму не літаю...
Ти ж — релігійний ренегат!!!

1955

ВЕРША

Ця байка не остання і не перша...
Сиділа якось у болоті Верша...
Чи що зробила славного, чи ні, —
Розприндилась на мілководім дні
Та ще й рибалку кривдить, зневажає...
Адже ж вона — в усьому бо межа є! —
В зеленому й брудному жабурині,
Де люблять бавитися всякі свині,
Вже наловила золотих в'юнів;
Що гнів її, мовляв, Господній гнів;
Що вже вона не лише Винниченка,
Обмазала в багнюку й Т.Шевченка...
Що це ж вона, о, Верша криворота,
Забула й стежку в Золоті Ворота!

Недавно я проглянув „Прометея“.
В нім Верша-Косач (тінь від Гемінгвея!)
На всіх багнюку — друзі, що за мить?! —
Почав, як блазень, незугарно лить...
Скажу я Косачеві-посіпаці
(Тут рима добра: східняку без праці):
Фальшивий голос твій і млявий крок,
Бо плюсклий геній ти і лжепророк!!

1955



УКРАЇНСЬКІ БАЙКАРІ — САТИРИКИ

Перші байки українською мовою належать перу основоположника української нової літератури І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО.* Він перший переклав українською мовою кілька байок Ля Фонтена. На жаль, ці байки втрачені.

Найплодовитішого автора знайшла собі байка в особі П. П. БІЛЕЦЬКОГО-НОСЕНКА.** Року 1871 вийшов у світ великий збірник байок п. н. „Приказки“. Тут уміщено 333 байки; частково це були байки, перероблені з найкращих французьких, німецьких і російських байок, а частково й оригінальні твори. Крім мандрівних байкарських сюжетів, у Білецького-Носенка широко використані дидактичні оповідання з античної мітології, історичні анекдоти, українські перекази та легенди. Але ідейна й мистецька цінність цих байок досить низька.

Під впливом польського байкаря І. Красицького писав байки П. ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ.*** Найвидатніша його байка — це „Пан та Собака“. Взнявши за основу маленьку чотирирядкову байку І. Красицького „Пан і пес“, Г.-Артемовський зробив із 4-х рядків велику байку

*І. П. Котляревський нар. 29 серпня 1769 р. в Полтаві. Року 1798 вийшов у світ найвидатніший твір Котляревського „Енеїда“. Року 1819 вперше виставлено п'єси Котляревського „Наташку Полтавку“ і „Москаля-чарівника“. Помер Котляревський 29 листопада 1838 р. в Полтаві.

**П. П. Білецький-Носенко нар. 1774 р. на Полтавщині. Помер 1856 р.

***П. П. Гулак-Артемовський нар. 1790 р. на Київщині. Був професором і ректором Харківського університету. Практицизм і російський офіційний патріотизм убили в ньому поетичний талант, що, безперечно, був у нього. Помер 1865 р.

на чотири сторінки. „Пан та Собака“ — це гостра сатира на кріпацький лад, на поміщицьке насильство та знущання з кріпаків.

Не тільки сюжети, але й саму форму „байки-приказки“ запозичив у І. Красицького український байкар ЛЕВКО БОРОВИКОВСЬКИЙ.* Він написав, за власним свідченням, 250 байок, із них відомі 177. Основна особливість цих байок — це їх стислість, лаконізм, запозичений у Красицького. Ось, наприклад, „Два плуги“ — в чотирьох рядках байкар з надзвичайною стислістю, поєднаною проте з яскравою виразністю алегоричного образу, висловлює думку про шкідливість безділля і вагу праці для поступу.

Справжнім основоположником і найталановитішим представником української байки був Є. ГРЕБІНКА.** Високу оцінку Гребінчиних приказок дав ще П. Куліш: „Гребінка, пишучи приказку, малює тут же наші села, поля, степи свіжими та й не позиченими фарбами... Широкі його приказки, як наші степи, жартовливі вони та якось і сумовиті, як наші селяни...“ Акад. С. Єфремов відзначає, що „легкий блискучий стиль, мистецька форма, цікавий зміст та справжній гумор його приказок сталися причиною того, що ім'я Гребінчине стоятиме раз-у-раз високо в історії українського письменства.“ У „Приказках“ Гребінчиних нема ні грубости „казок“ Гулака, ні безбарв-

* Л. Боровиковський нар. в Хоролі на Полтавщині 1811 р. Учився в Харківському університеті. Року 1829 надруковано баладу „Маруся“, написану під впливом „Светлани“ Жуковського. Р. 1852 вийшла книжка творів „Байки і прибаютки“. Помер 1889р.

** Є. Гребінка нар. 21 січня 1812 р. в Убіжці Пирятинського пов. на Полтавщині. Жив у Петербурзі. Українською мовою написав 27 приказок, декілька ліричних віршів і невдалий переклад „Полтави“ Пушкіна. Помер 1848 р.

ної сухости „прибаюток“ Боровиковського. Натомість Гребінчині приказки відзначаються плавкістю й чистотою мови, багатим і різноманітним словником, гнучкою й правильною синтаксою. Гребінка вміє перехопити з народньої мови „притаманний їй секрет утворювання мальовничих і влучних виразів“ (М. Зеров). Гребінчині приказки не втратили сили і свіжости своїх кольорів. Громадські вади свого часу знайшли оруд і гостру критику з боку байкаря. Кривосуддя, неробство вищих кляс, кріпацький гніт, пиха панська, покірливість, хиляння та тяжка праця невільників-кріпаків — все це яскраво показав автор у своїх приказках. Високо підносить Гребінка ролю трудівників-селян — цих „повних колосків“, цього „щонайкращого зерна“, протиставлячи їм неробів — панів і підпанків, цих „зовсім пустісінських колосків“, що „до неба“ деруть свою дурну порожню голову, — цієї „навісної полови“, що „пливе собі по хвилі.“ Та й за нашої дійсности чимало є таких „пустих колосків“, „навісної полови“, панків, що „задравши ніс, розприндившись“, ходять і з презирством дивляться на „мужиків“. Надзвичайно яскраву картину старого суду з усім його крутітвом і неправдами показує Гребінка в байці „Ведмежий суд.“ У приказці „Злий кінь“ Гребінка висловлює думку, що тільки гуманний, людяний і справедливий лад громадський може забезпечити спокій у державі. Такі приказки, як „Лебідь і Гуси“, „Сонце та Хмара“, свідчать про перевагу в автора щирої віри в перемсгу ясної правди над темними силами кривди. Хоч як обмазують болотом лебедя, намагаючись його перемастити під гусячі уподобання, проте „Лебідь пльє на дно — і випурнув, як сніг“, — ніякі зусилля брудних гусей — цих темних сил — не можуть заплямити чесної, правдивої людни. Вона скидає з себе

наліплений бруд і, як білосніжний Лебідь, сіяє вічною чистою красою правди й справедливості. Хоч як намагалися хмари „замостити небо“, „на сонечко мов ніччю“ налягти, проте „сонце вище підпливло і Хмари ті позолотило.“ Ясна правда, як те Сонце, прийде таки наверх і розжене зловісні хмари неправди й насильства!

Найвидатнішим нашим байкарем був Л. ГЛІБІВ.* Використовуючи мандрівні сюжети, не раз оброблені байкарями всього світу, Глібів, як каже С. Єфремов, „тільки капву бере чужу, але гаптує по їй власні свої мережанки“. Байки Глібова наскрізь пройняті своєрідним українським кольоритом. Усі персонажі байок Глібова: і люди, і звірі, і птахи, і комахи — мають виразне українське національне обличчя. Побутові подробиці селянського життя, розмови, жарти, приказки — все це ніби живцем схоплено в українській хаті. Надзвичайно багата, кольоритна мова байок передає найтонші лексичні й фразеологічні відтінки української мови. Правда, просвіта, чесне життя і праця в рідному краї — це звичайна мораль у байках Глібова. Своїми ідеями байки Глібова зберегли свою актуальність і для наших днів. Потреба єдності, ладу в суспільстві („Лебідь, Шука й Рак“), потреба пильності і боротьби з підступством зрадників („Огонь і Гай“), боротьба з протекціонізмом („Мишача рада“), проповідь чину, діла, замість непотріб-

*** Л. І. Глібів нар. 3 березня 1827 р. в Веселому Подолі на Подтавщині. Учителював на Поділлі, в Чернігові. У р.р. 1861-63 видавав часопис „Черниговский листок“, де друкувалися твори не тільки російською мовою, але й українською. 1863 р. часопис закрили, а Глібова звільнили з гімназії за українофільство. Протягом більше як 40-річної літературної діяльності Глібів написав багато цінних байок. Помер байкар 10. листопада 1893 р.

ної балаканини („Кіт і Баба“), засудження чванливості серед людей („Будяк і Васильки“), засудження вовчого насильства над народом („Вовк та Ягня“), рішуче засудження хапуг, громадських злодіїв, („Ведмідь-пасічник“), проповідь Волі, вільного життя — як найвишого блага („Вовк і Кундель“) і багато інших актуальних ідей становлять мораль байок Глібова. З погляду мистецького байки Глібова стоять поруч майстерних „приказок“ Гребінки, але Глібів переважає Гребінку щодо числа розроблених тем.

Найближчий до байки жанр — притча, що так само, як і байка, вийшла з поезії Сходу і стала формою дидактичної поезії для вислову загально-людських етичних істин. Використовуючи мандрівні сюжети, ІВАН ФРАНКО* збагатив українську літературу цікавими притчами: „Притча про життя“, „Притча про віру“, „Притча про двох рабів“, „Притча про красу“. Тисячі пригод, несподіванок і небезпек загрожують людському життю, але одно залишилось людині, „чого ніяка сила, ніяка нам пригода взяти не може: се чиста розкіш братньої любови.“ Не скороминучі дрібничкові справи буденщини, а „розкіш любови“, змагання „до вищих чистих сфер“ — ось у чому „рай“, вищий зміст людського життя („Притча про життя“). У другій притчі („Притча про двох рабів“) показано двох рабів, що опинились на засланні. Один дбає про матеріальні справи, про багатство, другий за свої зароблені тяжкою працею гроші купує золотий вінець для царя. І коли прийшов час повернутися з чу-

* І Франко нар. 1856 р. в Нагуєвичах Дрогобицького пов. Великий поет, повістар, учений, громадський і політичний діяч, невтомний працівник у всіх ділянках українського національного життя — Франко займає перше місце після Шевченка в українському письменстві. Помер у Львові 28. травня 1916 року.

жини в рідний край, то той раб, що дбав не про свої особисті матеріальні справи, а про вищі культурні цінності, став дорадником і другом цареві. Праця в ріднім краю і на чужині повинна бути підпорядкована вищій ідеї — ідеї служіння своїй нації, своєму народові — таке розкриття алегорії цієї надзвичайно актуальної і для нашої сучасної дійсності притчі.

Де кілька байок належать перу Б. ГРІНЧЕНКА.** У байці „Грак“ Б. Грінченко картає нестійких людей, що міняють орієнтації і в результаті залишаються „ні в сих, ні в тих: ні до своїх, ні до чужих.“

Байки В. САМІЙЛЕНКА*** запозичені у французького байкаря Ляшамбоді. „Господар і Віл“ спрямована проти рабської психології „волів“ — себто тих людей, що „родилися в ярмі, в ярмі хотять і вмерти“. Байка „Дим од кадила і дим із кузні“ підносить вагу і значення праці, що так само мила Богові, як і молитва.

С. ПИЛИПЕНКО* — написав низку байок. Байки-сатири писав також В. Еллан (Проноза), Ілля Попов та інші. Отже, байка від початку нової української літератури до останніх днів живе в нашому письменстві.

В сучасній українській літературі з'явився письменник-байкар ІВАН МАНІЛО (нар. 14 березня 1918 р. на Запоріжжі). Сюжетна байка

**Б. Д. Грінченко — видатний письменник, громадський і просвітний діяч, редактор великого „Словника української мови“ — нар. 1863 р. в Харкові, помер у Києві 1910 р.

***В. Самійленко нар. в Сорочинцях Миргородського пов. на Полтавщині, помер 1925 р. С-ко видатний поет, блискучий сатирик, обличитель наших національних прогріхів, неперевершений майстер віршованого фейлетону.

*Пилипенко Сергій — нар. 1891 р. Письменник, байкар, редактор газети „Народня Воля“ в 1917 р., пізніше організатор Спілки селянських письменників „Плуг“.

менше цікавить нашого байкаря. Більшість його байок відзначаються безсюжетністю й лаконізмом. У своїх творах Манило, відгукуючись на злободенні явища сучасного політичного та громадського життя, висміює конкретні хиби нашої дійсності. Використовуючи почасти старі байкарські сюжети („Лебідь, Щука й Рак“, „Дуб і Лоза“), Манило, крім того, пише цілком оригінальні байки: „Кінь та Свиня“, „Меч і Зірниця“, „Море й Ріка“, „Паперовий Корабель“, „Два Луки“ тощо. У байках Манила виступають не тільки звірі та уособлені мертві предмети, а крім того, ще іноді й персоніфіковані абстрактні поняття („Слава, Щастя й Сонце“). У традиційній байці алегорія завжди ясна. Сам автор з'ясовує цю алегорію. Манило ж часто-густо не розшифровує алегорію байки („Допоміг і розсудив“, „Пшениця та Лопух“). Мова і стиль байок Манила ще потребує деякого удосконалення, лексика ще небагата, не завжди і філософсько-світоглядний бік байки стоїть на достатній височині. Ще потрібна велика праця нашого байкаря-сатирика над удосконаленням і філософського боку і мовно-стилістичних засобів. Проте байки Івана Манила, як справедливо зазначає Гр. Шевчук (Ю. Шерех?), — „цікаве й надійне явище. Автор уміє узагальнювати і водночас тримає руку на живчику злободенності. В межах байки він знаходить невикористані можливості.“

Байка в українській літературі живе, розвивається, можливості її ще не вичерпані, і в творах сучасних і майбутніх наших байкарів вона ще скаже своє нове слово.

Проф. П. О.



З М І С Т:

Землякам	5
ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ	7
„ЕНЕІДА“ (Еней у пеклі)	
ПЕТРО ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ	14
Пан та собака. Пан. Рибка. Батько та Син.	
ЛЕВКО БОРОВИКОВСЬКИЙ	22
Багатий-бідний. Клим. До друкаря. Будяк. Метелик. Крила у вітряка. Два плуги.	
ЄВГЕН ГРЕБІНКА	24
Рибалка. Соловей. Ворона і Ягня. Ячмінь. Пшениця. Сонце та Хмари. Лебідь і Гуси. Ведмежий суд. Дядько на дзвіниці. Вовк і огонь.	
ЛЕОНІД ГЛІБІВ	31
Вовк та Ягня. Вівчар. Лисиця і Ховрах. Ведмідь-пасічник. Громада. Хмара. Вередлива дівчина.	
ІВАН ФРАНКО	41
Притча про життя. Притча про двох рабів.	
БОРИС ГРІНЧЕНКО	46
Грак.	
ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО	47
Ельдорадо. Горе поета. Собаки. На печі (українська патріотична дума). Господар і Віл. Дим од кадила і дим із кузні. Метелик і Капуста.	
СЕРГІЙ ПИЛИПЕНКО	55
Мандат. Грамофон.	
ІВАН МАНИЛО	56
Паперовий Корабель. Лисиця та Баран. На смерть Сталіна. Два Луки. Море й Ріка. Сократ і Ксантіппа. Яблуко. Лист старого емігранта. Шекспіроїди. Слон у парламенті. Перевесло і Сніп. Релігійний ренегат. Верша.	
П. О. Українські байкарі-сатирики	64

Висилкова книгарня та Видавництво „СВІТ“ ще
мають на складі:

КНИЖКИ — ДЛЯ ВСІХ

Гнат О. Діброва: ПОДОРОЖ у СВІТ . . . 1 дол. „НОВИЙ ОБРИТ“. Літературно- мистецький альманах, Австралія 1954 р.	1.00
Проф. Є. Онацький: У ВІЧНОМУ МІСТІ (записки з Італії, 540 стор.) . . .	4.00
В. Підмогильний: МІСТО (роман про КИЇВ, видання УВАН)	2.50
Альманах „МІТЛА“ (гумор-сати- ра-ілюстрації, вид. Ю. Середяк)	1.00
Т. Осьмачка: ІЗ-ПІД СВІТУ (ви- брані твори, вид. УВАН)	2.50
Юрій Яновський: МАЙСТЕР КО- РАБЛЯ (роман, вид. УВАН-НТШ)	2.00
Євген Маланюк: ВИБРАНІ ТВОРИ (однотомник, вид. УВАН)	2.50
Вольтер: ПОВІСТІ (353 ст., пере- клад з французької)	1.90
Д-р М. Шлемкевич: ЗАГУБЛЕНА УКРА- ЇНСЬКА ЛЮДИНА (160 ст., філософські твори)	1.75
Марк Твен: ВИБРАНІ ТВОРИ (1076 ст., переклад з англійської мови)	5.00
Юліян Словацький: ВИБРАНЕ (пе- реклад з польської мови, 814 ст.)	3.00
Е. Золя: ГРОШІ (роман, переклад з французької мови, 448 стор.)	2.60
Віктор Гюго: 93-Й РІК (роман, пе- реклад з французької мови)	2.55
Фльобер: ВИХОВАННЯ ПОЧУТТІВ (роман про Париж, 453 стор.)	2.90
В. Чапленко: УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРА- ТУРНА МОВА (її виникнення й розвиток, 328 сторінок)	5.00

У. Самчук: МАРІЯ (одна з кращих повістей)	1.90
Ів. Манила: БАЙКАР (збірка збірок з портретом автора)	1.00
В. Барка: АПОСТОЛИ (48 ст., вид. І. Манила)	0.50
В. Чапленко: МУЗА (опов., накл. І. Манила)	0.60

ВИМАГАЙТЕ повний КАТАЛОГ „СВІТУ“!
Замовлення разом з належністю надсилайте на адресу:

Mr. Ivan Manylo,
4635 N. 12th Street,
Philadelphia 40, Pa, U.S.A.

ВИДАВНИЧИЙ ФОНД Ів. МАНИЛА

На видавничий фонд Івана Манила надіслали:

Г. Б. (Трентон) — 7 дол.

П. П. (Лондон) — 7 шіл.

Лідія Глива (Монтреаль) — 10 дол

З. Кривуляк (Едмонтон) — 0,75 дол.

Крім того надіслали по 1 дол.: І. Медвецький, Т. Ваврик, К. Самосій, Р. Снігур, С. Шургалюк, Мих. Хить; по 2 дол.: Т. Печенюк, К. Шандрушкевич, Л. Калашнюк, Л. Коленська, О. Мостова; 4 дол. — О. Якімова.

Хто черговий? Ставайте в ряди активних приятелів-будівників мого Видавничого Фонду! Шановним Читачам, Приятелям та Землякам у всьому світі буду есердечно вдячний, якщо вони систематично збиратимуть і надсилатимуть добровільні пожертви на згаданий Видавничий Фонд. Повні списки жертводавців, будівників мого Видавничого Фонду друкуватиму в нашій пресі та в наступних своїх виданнях.

Українці в усьому світі! Пишіть на мою адресу — охоче відповідатиму.

Адреса Видавничого Фонду:

Mr. IVAN MANYLO,
4635 N., 12. Street,
Philadelphia 40, Pa, U.S.A.